

THE EUROPEAN DISCOVERY OF CHINA

POMPEU FABRA UNIVERSITY BARCELONA

MATTEO RICCI I LA MISSIÓ JESUÏTA

ELS ORÍGENS DELS JESUÏTES I ARQUITECTURA JESUÏTA

Els jesuïtes van jugar un paper significatiu EN la construcció de la primera imatge europea de la Xina. Però qui eren, i quins elements d'aquest nou orde religiós hem de conèixer per comprendre l'abast de la seva activitat a la Xina?

Tot va començar amb un jove anomenat Ignasi de Loiola. Primer de tot va ser soldat. Una ferida greu quan lluitava contra els francesos al País Basc el va fer patir i el va deixar impedit per una cama trencada. Durant la llarga convalescència, es va embarcar en una busca espiritual personal que va canviar la seva vida. Quan va ser capaç de deixar la seva llar familiar l'any 1522, es va endinsar en un món on els horitzons s'expandien a gran velocitat i on l'església catòlica s'enfrontava amb seriosos problemes, tant interns com externs. Aquests dos aspectes influirien decisivament en la carrera d'Ignasi: era un home del Renaixement, la seva missió era arribar a tot el món i pretenia aconseguir-lo amb una organització més flexible i rigorosa que les que prevalien en aquell moment a l'església catòlica.

Amb la seva missió present, va anar a París per millorar la seva educació personal i intel·lectual, on va conèixer els seus companys estudiants que van constituir el nucli de la primera empresa jesuïta, entre ells, Francesc Xavier. A París, Loiola va idear els Exercicis Espirituals, que van esdevenir la pedra angular de l'entrenament espiritual dels jesuïtes i eren els que dotaven l'orde d'un impuls intern essencial.

Aquests eren els temps de la Reforma religiosa de Martin Luther, i també de la Contrareforma, que volia una sèrie de mesures per lluitar contra el Protestantisme. Els jesuïtes en van formar part. L'any 1540, el Papa va aprovar el seu projecte d'un nou orde, malgrat les objeccions d'alguns cardenals que no entenien per què no podien formar part d'un orde ja existent. Però els jesuïtes no pretenien enclaustrar-se, ni volien passar el temps en àpats i pregàries comunals: volien viure a l'aire lliure i ser actius. La seva visió era crear una comunitat de capellans ben entrenats que respondrien directament del Papa i es repartirien per tot el món, mantenint un quarter general a prop del cor de l'autoritat eclesiàstica a la Roma papal.

La proximitat al poder, eclesiàstic o polític, serà un dels trets característics dels jesuïtes. L'orde es finançava en gran part amb donacions i depenia de patrons rics per pagar les seves activitats. Es van fer mestres en l'ús de les xarxes de patronatge que entrecruaven les altes societats allà on anaven, i alguns dels seus personatges més destacats, començant pel mateix Loiola, treballaven la xarxa eficientment. La seva entrada a la Xina està marcada amb aquesta habilitat de moure's entre els cercles correctes en el moment precís.

En pocs anys, la presència jesuïta a Roma es va enfortir amb les seves esglésies imponents, dissenyades pels millors artistes de la Itàlia renaixentista i barroca. La gran façana blanca de l'església monumental d'Il Gesú, consagrada l'any 1584, va donar als jesuïtes una visibilitat destacable a la Roma renaixentista. A dintre, la seva nau única i espaiosa va ser concebuda per emfatitzar la prèdica intensiva dels capellans jesuïtes. Va crear un model per a totes les esglésies jesuïtes del món. El sostre imponent està pintat amb un fresc gegant, *El triomf del nom de Jesús*, sota el qual destaca un enorme anagrama amb el nom de Jesús, l'emblema dels jesuïtes. Això, juntament amb les capelles múltiples dedicades als capellans jesuïtes més prestigiosos, mostra la genialitat propagandística que serà definitiva de la missió jesuïta.

Il Gesú va ser seguida uns anys més tard per la imponent església de Sant Ignasi, amb frescos d'Andrea del Pozzo, essencials per a la pintura barroca. El seu sostre en "trompe-l'oeil", representant l'ascens de sant Ignasi i la Companyia de Jesús al cel, crea la il·lusió que els jesuïtes poden controlar fins i tot el Paradís. A principis del segle XVII, hi havia tretze grans edificis jesuïtes tan sols a Roma, mentre que s'erigien estructures imponents per tot arreu del món.

Amb tot, no va ser així a la Xina. Es van erigir grans esglésies a les Filipines, i també a Macau, que va caure sota l'administració portuguesa. Però per als xinesos, les grans parets blanques de les façanes jesuïtes els recordaven les fortaleses estrangeres que mai no havien de permetre al seu territori. No va ser fins a mig segle XVII que la petita capella d'estil xinès assignada a Matteo Ricci a Beijing, va ser transformada en una església d'estil barroc. Ben bé, totes les altres esglésies catòliques a la Xina es van construir als segles XIX i XX, durant la colonització occidental a la Xina. En qualsevol cas, els motius polítics no eren l'única causa de la reticència xinesa cap a l'arquitectura en pedra dels europeus. S'han de tenir presents les raons culturals. Com diu el mateix Ricci, "els xinesos construeixen per a si mateixos i no per a la posteritat, mentre que els europeus semblen buscar l'eternitat".

Mil cinc-cents anys abans, el budisme havia transformat el paisatge xinès, amb les siluetes verticals de les seves pagodes, que suposaven un contrapunt generalitzat al perfil horitzontal dels edificis tradicionals xinesos. Però el cristianisme no comportarà un impacte invasiu al paisatge xinès.

Loiola també va escriure una Constitució per a la Companyia de Jesús. La nova societat era jove, tal com els seus membres. Tenien l'entusiasme i l'energia de la joventut, i una agilitat cultural i mental deguda parcialment a la coexistència dels seus orígens nacionals diversos.

Se'ls impulsava a superar les barreres lingüístiques i a emergir dels abrics protectors i restrictius dels marcs polítics i religiosos existents. La seva estructura organitzativa tenia la seva pròpia jerarquia autònoma, que anava en paral·lel tant de l'estat portuguès de l'Índia com del marc religiós del Padroado, l'organització institucional eclesiàstica que cobria l'imperi portuguès. Però no en responien de cap . Ni tan sols responien dels bisbes: la seva lleialtat només es dirigia al seu superior general i al Papa.

La Constitució Jesuïta, escrita per Loiola, exigia un entrenament llarg i rigorós, però un cop s'ordenaven sacerdots, la flexibilitat era la norma. Necessitaven ser flexibles per a adaptar la seva prèdica i a sí mateixos als distints rerefons culturals i religiosos que els esperaven. Els seus oponents a l'Extrem Orient seran ràpids a criticar la seva adaptabilitat i la seva habilitat d'esquivar els punts doctrinals, com la passió de Crist, que podia resultar poc agradable per a la seva audiència xinesa.